

VII
ДО 300-РІЧЧЯ
ОЛЕСЬКІВСЬКОЇ
СІЧІ

УДК 94(477) «1711/1728»

Тарас Чухліб (м. Київ)

ПЕРЕДІСТОРІЯ ОЛЕШКІВСЬКОЇ СІЧІ: ПОЛІТИЧНІ ПРИЧИНИ ПЕРЕХОДУ ЗАПОРОЖЦІВ ПІД ЗВЕРХНІСТЬ КРИМСЬКОГО ХАНСТВА (1709 – 1711 рр.)

У статті розкриваються особливості взаємовідносин Запорізької Січі з урядами Московського царства, Шведського королівства, Кримського ханства, а також Українського гетьманату. Вивчаються причини заснування запорозькими козаками Олешківської Січі у 1711р.

Ключові слова: Запорозька Січ, Костянтин Гордієнко, Іван Мазепа, Петро І, Карл XII, Кримське ханство, козацтво

Як відомо, навесні 1709 р. козаки з Чортомлицької Січі на чолі з кошовим отаманом Костем Гордієнком відмовилися від протекторату Московського царства та склали присягу на вірне служіння шведському королеві Карлу XII. А вже починаючи з 1711 р. їхня більша частина перейшла під захист Кримського ханства та дислокувалася на території Очаківського еялету Османської імперії у місцевості під назвою Олешки¹, або ж Кардешім ормани (з тур. – Братський ліс)¹. Якими ж були причини такої начебто раптової й малозрозумілої зміни політичного вектору очільників запорозького козацтва?

Якщо проаналізувати лист К. Гордієнка до І. Мазепа від 24 листопада 1708 р., то мотивації антиросійських настроїв частини січових козаків були такими: 1) „ворожість і злість московська, яка здавна хитро на отчизну матку нашу, щоб її в область і заволодіння собі взяти задуме”; 2) „в городах українських своїх людей [московський цар] осадити бажає”; 3) „нашим людям незносні й нестерпні здирства і знищення, починавши і зрабовавши, в Московщину загнати на вічне тяжке невольничє мордерство”; 4) підтвердження шведським і польським королями „старо-давніх прав і вольностей” Війська Запорозького та захист його від „московського тиранського ярма”; 5) згода Карла XII, С. Лещинського та І. Мазепа на зруйнування запорозьцями московських фортець у Кам'яному Затоні та Самарі тощо².

На початку січня 1709 р. на Січі проїздом до Криму перебували посланці І. Скоропадського до кримського хана майбутній полтавський полковник І. Черняк³ разом з козаками

С. Василенком та Г. Савенком. Вони взяли участь у традиційній козацькій раді, що відбулася „в надвечір'я” Різдва Христового. На цій раді кошовим отаманом К. Гордієнком було зачитано листа Скоропадського до запорозьців, після чого посланців було відправлено з місця проведення ради на „постоялий двір”. Після цього, як засвідчували очевидці, „кошовий отаман, також суддя тамошній, кинули свої шапки на землю й поклали на них тростини свої військові, і почав кошовий говорити всьому народові, що він чин свій здає,.. для того, що хоче Мазепі служити, а не Царській Величності, і піднімаючи тростину з землі, віддали йому її насильно. І він, кошовий отаман, беручи тростину, почав кланятися на всі сторони і говорив до всього війська, нині кому ми будемо служити, адже перед тим були листи від Мазепа, а тепер від нового гетьмана Скуропацького (Скоропадського. – авт.). І проти тих його слів всі запорозьці закричали, що вони повинні служити Царській Величності, як одновірному государю, тому що їхні батьки і родичі при Його Величності знаходяться. І кошовий проти того, кланявся, всім говорив: дуже це добре, щовірісвятій православній прихилиються...”⁴. Після повернення посланців Скоропадського з Криму, кошовий отаман К. Гордієнко разом з ними відправив на Лівобережжя своїх двох полковників з листом від Запорозької Січі до Петра І, в якому говорилося, „щоб Царська Величність наказав, по колишньому їхньому проханню знести город Кам'яний Затон і самарські городки, і вони всі готові за це йти на службу Його Царської Величності...”⁵.

У січні 1709 р. на Запорозжжі перебував посланці кримського хана, який запевнив

1 Сьогодні знаходиться на території міста з надзвичайно дивною назвою Цюрупинськ (Херсонщина).

К. Гордієнка що татари підтримають шведського короля та запорожців, якщо вони перейдуть на його сторону⁶. Тоді ж Гордієнко заявляв ханським послам про те, що запорожцям краще „триматися при хані ніж до царської величності йти”⁷. Одночасно Гордієнко надіслав листа до Петра I (той отримав його 7 лютого), де востаннє висунув вимоги до царя зруйнувати фортецю в Кам’яному Затоні, а також інші містечка побудовані перед тим за вказівкою або ж згодою Москви на південно-українських землях. Як дослідив В. Станіславський, саме через відмову виконати побажання запорожців Петро I, по-перше, втратив можливість залучити їх на свій бік, а по-друге, засвідчив, що інтереси Запорозької Січі не враховувалися у зовнішній політиці Росії⁸. Як тільки на Запорожжі дізналися про готовність хана виступити разом з ними проти царя, там була скликана козацька рада, яка одногласно (за винятком одного козака) ухвалила рішення йти на допомогу Мазепі та Карлу XII⁹. Однак в силу різних причин, серед яких головною була позиція турецького султана, Кримське ханство так і не надало допомоги українцям. Хоча Девлет-Гірей II надіслав К. Гордієнку лист в якому радив тому триматися шведської сторони та обіцяв у разі потреби надіслати допомогу.

1 березня 1709 р. К. Гордієнко вивів із Запорозької Січі в район Переволочної близько тисячі козаків разом з артилерією. Саме поблизу цього селища, після переговорів запорожців з представниками гетьмана Мазепи, 12 березня на військовій раді кошовий отаман, старшина та козаки остаточно визначилися щодо підтримки прошведських сил. Однією з вагомих підстав для ухвалення такого рішення стала позиція Кримського ханства, адже його правитель заявив про допомогу у разі виступу Запорозької Січі проти Москви¹⁰. Після цього до війська К. Гордієнка приєдналися ще 7-8 тисяч запорожців, що прийшли до Переволочної з Низу. Як засвідчував Д. Голіцин за інформацією промосковського чигиринського полковника Галагана „запорожцы стоят по крайним городам от Днепра в Келеберде и в Переволочной, и на сей стороне () прельщают народ, по которым прелестям с городов сей стороны козаки многие к ним запорожцам переходят”¹¹.

На шляху до місця знаходження військ шведського короля та українського гетьмана запорожці розгромили окремі російські під-

розділи поблизу Царичанки¹ та інших містечок і сіл Полтавського полку й у середині березня 1709 р. приєдналися до табору Мазепи, що знаходився у районі Диканьки. 15 березня з табору поблизу Диканьки К. Гордієнко відправив листа до Станіслава Лещинського, в якому висловив прохання до прошведського короля Речі Посполитої на „сповну допомогу і рятування милої ойчизни України нашої” та присилку військових підрозділів для боротьби проти росіян¹². Цей лист був перехоплений солдатами російського резидента О. Дашкова, що перебував при великому коронному гетьмані Сенявському¹³. Тоді ж кошовий отаман відіслав на Правобережну Україну своїх посланців, щоб ті закликали місцевих козаків приєднуватися до запорожців¹⁴. У цей час Гордієнко погрожував карою чигиринському полковнику Галагану (який перейшов під владу І. Скоропадського), якщо той буде заважати правобережцям підтримувати його та гетьмана Мазепу.

27 березня 1709 р. отамана К. Гордієнка та запорозьку старшину з почестями у своєму похідному шатрі неподалік містечка Великі Будища прийняв монарх Шведського королівства. Під час цієї зустрічі українці склали присягу на вірність своєму новому сюзеренові². Пізніше полонені росіянами запорожці на допиті свідчили, що від короля вони отримали „жалування чотири вози талерів битих і роздано кожному чоловіку по двадцяти”¹⁵. Окрім того, кошовий отаман К. Гордієнко отримав від Карла XII та І. Мазепи клейноди як ознаку скріплення присяги¹⁶. Тоді ж було вирішено підписати угоду про військово-політичний співпрацю між Шведським королівством та Запорозькою Січчю. Учасник цієї важливої зустрічі з шведського боку барон Давид фон Зільтман записав у

1 Тут запорожці захопили у полон 150 російських солдат, частину з яких К. Гордієнко надіслав хану Девлет-Гірею з черговим листом про допомогу (Костомаров Н. Мазепа. – С.183; Шутой В. Позиция Турции в годы Северной войны 1700 – 1709 гг. // Полтавская победа. Из истории международных отношений накануне и после Полтавы. – М., 1959. – С.125).

2 Залишився такий опис цієї події: „Запорозький воевода (кошовий отаман К. Гордієнко. – авт.) був зі своїми козаками приведений до короля, привітав його і виконав присягу вірності. Король відповідав через посередництво свого комісара Солдана, який володів козацькою мовою. Кожний із запорожців по порядку перед Королівською Величністю глибоко кланявся і мовби падав до його ніг. Десь за годину повертались вони від короля до воеводи Мазепи, турботливість якого підтримувала офіцерів аж до третього дня...” (Даніель Крман. Подорожній щоденник. – С.68).

своєму щоденнику, що однією з головних умов шведсько-запорозького союзу 1709 р. стала вимога січовиків щодо неможливості короля у майбутньому укладати договору з царем Петром I „доки запорожці не здобудуть своєї давнішньої волі і коли будуть залежні не від Москви, а від польської Речі Посполитої”¹⁷.

4 квітня 1709 р. розвідник Б. Шереметева козак Кобеляцької сотні Полтавського полку Герасим Лук'яненко доповідав російському фельдмаршалу в Лубнах, що запорожців на чолі з К. Гордієнком близько 4 тисяч, з них лише половина озброєна вогнепальною зброєю¹⁸. Згідно з іншими відомостями запорожців, які перейшли на бік Мазепи нараховувалося „38 куренів, по 300, і по 200, і по 150 в курені”¹⁹. Відомо, що у результаті бою поблизу Нових Санжар 8 квітня запорожці вбили близько 100 росіян, однак і самі втратили 60 чоловік вбитими і 12 полоненими. Один із полонених козаків невдовзі на допиті у штабі Б. Шереметева засвідчив, що „запорожців з кошовим до шведів пристало 6 000 чоловік”²¹.

11 квітня 1709 р. 3 тисячі запорожців разом з 4-тисячним підрозділом шведської армії переправилися через Ворсклу поблизу села Соколки й вступили у бій з військами під командуванням російського генерала Рена²². У той же час близько тисячі запорожців разом з 3 тисячами жителів Переволочної оборонялися проти переважаючих сил російських військ. У результаті кількох штурмів цього українського містечка „драгуны и солдаты полковника Шарфа в Переволочну [вошли], и тамо будущих запорожцев, воров и изменников, и переволоченских жителей порубили и покололи многих, а другие от страха и сами в реку Ворскла бросились и тонули, а иные, которые были на лошадях ушли, - и оную крепость всю разорили и пожгли...”²³. Окрім того, 13 квітня близько півтисячі запорозьких козаків не змогли утриматися у Нових Санжарах, у результаті чого росіяни „многих запорожцев и мужиков, которые показали себя в противности, порубила и поколола, а несколько живьем взяла”²⁴. 16 квітнем дагується лист К. Гордієнка до Карла XII з повідомленням про виконання королівських наказів, які кошовий отаман отримав через генерального писаря П. Орлика та готовність виступити з основними силами запорожців під Полтаву²⁵. Але найголовнішою поразкою для запорожців виявилася здача у травні 1709 р. після неодноразових штурмів укріплень січової фортеці. Це ста-

ло великим успіхом московських військ у ході Північної війни та значно вплинуло на розстановку сил напередодні вирішальної битви між Петром I та Карлом XII.

Напередодні Полтавської битви унтер-офіцер Роберт Петре записав у своєму щоденнику про те, що вночі 17 червня 1709 р. підрозділи шведської армії атакували російські полки, які переправлялися через Ворсклу. При цьому „запорожці підійшли до лісу й почали стріляти з своїх чудових мушкетів¹... Козаками командував син сестри гетьмана Мазепи – Войнаровський”²⁶.

Запорожці також використовувалися під час розвідувальних операцій, а також земляних робіт, зокрема копали підкопи під мури Полтавської фортеці²⁷. Відомо також те, що під час довготривалої облоги Полтави більшість запорозьких козаків було розділено серед шведських полків - по 250 вояків у кожному.

Потрібно відзначити, що шведський король досить добре відгукувався про запорозьких козаків. Згідно із записами шведського воєначальника А. Гілленкрока Карл XII говорив йому про те, що саме січовиків необхідно використати для вирішального штурму Полтавської фортеці. А коли Гілленкрок висловив свої сумніви щодо цього, то король відповідав: „Запевнюю, що запорожці зроблять все за моїм бажанням, і ні один з них не втече. Ми накажемо добре платити їм”²⁸.

Напередодні вирішальної битви між військами Карла XII та Петра I, в ніч з 26 на 27 червня 1709 р. запорозька піхота була виставлена на флангах шведської армії, про що засвідчив у своєму щоденнику Д. Крман²⁹. Очевидець Полтавської битви також зазначив, що під час натиску російських підрозділів „між запорожцями зчинилася паніка, хаотична втеча, бо ж інакше ми натрапили б на ворожі ескадрони, що вирушали з міста на допомогу своїм”³⁰. Хоча саме запорожці разом з гетьманськими козаками забезпечили відхід-втечу шведських військ до Переволочної³¹.

Після добровільної здачі у полон 16-тисячної шведської армії на чолі з генералом Левенгауптом основні сили запорожців зуміли відійти за Дніпро, близько 1 тисячі козаків загинули під

1 Ця інформація спростовує надумане твердження сучасного російського історика В. Артамонова щодо наявності у начебто погано озброєних запорозьких козаків „коротких ржавых ружей” (Артамонов В. Позиции гетманской власти и России на Украине в конце XVII – начале XVIII века // Россия и Украина: история взаимоотношений. – М., 1997. - С.97)

час жорстокого бою з військами Меншикова, близько 500 чоловік було захоплено до полону, а декілька сотень здалися на милість переможця¹. Згідно з свідченнями шведських офіцерів «внизу біля Дніпра росіяни влаштували полонання на збунтованих козаків. Вони заганяли їх до купи мов худобу, не тільки чоловіків, а й жінок та дітей, що їхали з обозом... Росіяни вбивали їх на місці. Дехто пробував боронитися до останку, відчайдушно, але надаремне, інші топилися в Дніпрі»³². Невдовзі ще близько 300 козаків загинуло, а декілька десятків запорожців було захоплено в полон росіянами у результаті жорстокого бою поблизу переправи відступаючих шведсько-українських військ через Буг³³.

На Запорозжжі залишилося невелика кількість козаків (1 – 1,5 тисяч), які продовжували вагатися стосовно того, кого ж їм підтримувати у ході Північної війни². Вони обрали собі за кошового отамана Петра Сорочинського, який також виявився прихильником гетьмана І. Мазепи. Через деякий час ця частина запорожців відмовилися від орієнтації на Москву й відіслала своїх представників до Криму з пропозицією визнання протекції кримського хана³⁵. У зв'язку з цим, російський дослідник А. Глаголева зазначила, що в умовах Північної війни позиція Запорозької Січі набувала не лише стратегічного, але й міжнародного значення³⁶. У відповідь Петро I відправив на Запорозжжя три російські полки на чолі з полковником П. Яковлевим. По

1 Очевидно, що саме ці події розкривалися у матеріалі шведської щотижневої газети «Стокгольмські поштові відомості» за 3 серпня 1709 р.: «Росіяни знищили декілька міст козаків, які перекинулися до шведів, до них перейшло ще більше 20 000 черкасів, окрім запорожців; з останніх три хоругви потім вернулися до Шереметева, який наказав відрізати їм носи, додаючи при цьому, що робить це по доброті і з милості та має намір повісити всіх інших, хто попадеться йому до рук» (Stockholmiske Post Titender. – 3 Augusti 1709. - №31. – S.1 - 2)

2 У листі до П. Орлика від 20. XII. 1719 р. кошовий отаман І. Мочульський згадував, що «ми Його Королівську Милість [Карла XII], раненого після нещасливої баталії Полтавської, через Дніпро переправили, та у цілості через Дикі Поля аж до Бендер перепроводили, та на послугах Його Королівській Милості у багатьох містах нещадно кров свою проливали» (Національний архів Швеції. – Ф. «Cosacica», ч.1; Молчановский Н. Три письма кошевых атаманов к шведским королям // Киевская старина. – Т. LXIV. – 1899. – С.146 - 147). Про участь запорозьких козаків у битві з московськими військами О. Меншикова під Переволочною див.: Костомаров Н. Мазепа. – Москва, 1992. – С.312 – 313. Див. також: Куликова В. «Кроме смерти, в таком хаосе ничего не было видно...». Как шведы бежали с поля Полтавской битвы // Родина. - №7. – М., 2009. – С.56 – 59.

дорозі до Січі росіяни знищили такі містечка та селища Полтавського полку як Келеберда, Переволочна, Новий і Старий Кодаки, населення яких підтримувало І. Мазепу та К. Гордієнка. Після цього, на початку травня 1709 р. була оточена, а потім розгромлена після кількадечної облоги й сама Запорозька Січ. При цьому частина запорожців здалася у полон до росіян добровільно, але, незважаючи на це, і цих козаків також було страчено за наказом П. Яковлева. Відомо, що московський цар надавав знищенню запорожців особливого значення, вважаючи її „надеждой неприятеля”³⁷, а тому розгром Січі вважався великою перемогою, адже на думку Москви, після цього Османська імперія відмовиться від свого бажання допомагати Карлу XII.

Очевидець розгрому Січі росіянами запорожець Стефаненко свідчив: „учинилось у нас в Січі те, що на... московській присязі, товариству нашому голови обдирали, шиї на плахах рубали, вішали та інші тиранські смерті задавали, і робили те, чого і в поганстві за древніх мучителів не водилось – мертвих із гробів багатьох, не тільки з товариства, але й з ченців відкопували, голови їм відсікали, шкури лупили і вішали”³⁸. На повідомлення Меншикова про знищення Запорозької Січі московський цар Петро I відписував: „...отримали ми від вас листа, в якому оголошуєте про розорення проклятого місця, яке корінь злу і надія неприятелю була, що ми з превеликою радістю почувши, Господу, меснику злим, дякували зі стрільбою. І вам за нього дуже дякуємо, бо ця справа з перших є, якої побоюватися було потрібно”³⁹.

Червнем 1710 р. датувався досить промовистий лист кошового отамана Йосипа Кириленка до І. Скоропадського в якому новообраний отаман Запорозької Січі писав, що „московские монархы от початку козацкого народа и владения каганов козацких аж до Хмельницкого николы нам не бывали природными панами, лечми яко сами доброволне без жадного насилия для заховання прав і вольностей наших поддалися под оборону царскую, так явное тих же прав и вольностей наших видяче зламане, и ухилитися от оной, для чого не належало б Москві нам, не природнім своїм и не завоеванним подданним... братию нашу губити”⁴⁰.

У жовтні 1711 р. комендант Очакова Мустафа-паша виділив на потреби 2-х тисяч запорожців 4 900 «кілет» борошна, а на початку наступного, 1712 р. ще додатково 15 тисяч

«кілет» борошна⁴¹. Невдовзі на Олешківській Січі перебувало вже близько 6 000 козаків⁴². У цей час частина запорожців продовжувала слу-

жити шведському королеві, хоча більшість січовиків визнала протекцію кримського хана і турецького султана.

Джерела та література

- 1 Мильчев В. Військо Запорозьке Низове під османською протекцією // Історія українського козацтва. – Т.1. – С.589 – 590; Гуржій О. Олешківська Січ (1711 – 1728 рр.) // Козацькі січі (нариси з історії українського козацтва XVI – XIX ст.). – К., Запоріжжя, 1998. – С.132 – 148.
- 2 Лист К. Гордієнка до І. Мазепи від 24 листопада 1708 р. із Запорозького Коша // Інститут рукопису НБУВ. – Ф. VIII, спр.1784, арк. 29 – 30 зв. Опубл.: Доба гетьмана Івана Мазепи в документах. – С.335 – 336.
- 3 Про козацько-старшинський рід Черняків див. ґрунтовну розвідку: Лиман І. Козацький рід Черняків в історії України, Росії, США // Чорноморська минувщина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України. – Одеса, 2008. – С. 35 – 45.
- 4 Матеріали Военно-ученого архива Главного штаба. – Т.1. – С.643 – 645.
- 5 Там само. – С.645. Глаголева А. П. Русско-турецкие отношения перед Полтавским сражением // Полтава. К 250-летию Полтавского сражения. Сборник статей. – М., 1959. – С.137 – 147.
- 6 Станіславський В. Політичні відносини Запорозької Січі й Кримського ханства напередодні Полтавської битви // Український історичний журнал. - №1. – 1998. – С.78.
- 7 Голиков И. Дополнение к деяниям Петра Великого, содержащее полное описание славных Полтавских победы. – М., 1795. – Т.15. – С.261 – 262.
- 8 Станіславський В. Вказ. праця. – С.78.
- 9 Тарле Е. Указ. соч. – С.306.
- 10 Станіславський В. Вказ. праця. – С.581.
- 11 Лист Д. Голіцина до І. Скоропадського від 28. III. 1709 р. з Києва // Військові кампанії доби гетьмана мазепи в документах. – С.458 – 459.
- 12 Лист К. Гордієнка до польського короля С. Лещинського від 15 березня 1709 р. з Переволочної // Там само. – Спр.1796, арк. 55 – 55 зв.
- 13 Матеріали Военно-ученого архива Главного штаба. – Т.1. – С.655.
- 14 Там само. – С.453 - 454.
- 15 РДАДА Москва. – Ф. „Кабинет Петра I”, від.2, 1709 р., кн.ІІ, спр. 10, арк.260; Тарле Е. Северная война. – С.273.
- 16 Військові кампанії доби гетьмана Мазепи в документах. – С.464.
- 17 Цит. за: Томашівський С. Із записок Каролінців про 1708 – 1709 рр. // Записки НТШ. – Т.92. – Львів, 1909. – С.83 – 84.
- 18 Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах. – С.462.
- 19 Там само. – С.464.
- 20 Там само.
- 21 Там само. – С.468.
- 22 Матеріали для отечественной истории. – Т.2. – С.331 – 332.
- 23 Лист Б. Шереметева до І. Скоропадського від 12 (?). IV. 1709 р. // Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах. – С.467.
- 24 Лист Б. Шереметева до І. Скоропадського від 13. IV. 1709 р // Там само. – С.467.
- 25 Національний архів Швеції. – Ф. «Cosacica», ч.1; Молчановский Н. Три письма кошевых атаманов к шведским королям // Киевская старина. – Т.LXIV. – К., 1899. – С.143 – 144; Україна – Швеція: на перехрестях історії. – С. 94.
- 26 Доба гетьмана Івана Мазепи в документах. – С.619.
- 27 Документы Северной войны. Полтавский период (ноябрь 1708 – июль 1709 г.) // Труды императорского русского военно-исторического общества. – Т.3. – СПб., 1909. – С.191; Військові кампанії доби гетьмана Мазепи в документах. – С.678 - 679.
- 28 Гилленкрот А. Сказание о выступлении его величества короля Карла XII из Саксонии и о том, что во время похода к Полтаве, при осаде ее и после случилось // Военный журнал. - №6. – 1844. – С.1 – 105; Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах. – С.676.
- 29 Даніел Крман. Подорожній щоденник. – С.88, 92.
- 30 Там само. – С.95.

- 31 Цит. за: Енглунд П. Полтава. Розповідь про загибель однієї армії. – Харків, 2009. – С.315.
- 32 Крман Д. Подорожній щоденник. – С.118; Лагус В. Карл XII в Южной России. – Одесса, 1852. – С.16; Faltvabeln J. Crafoords anteckningar // KKD. – Т.3. – Lund, 1907. – S.109.
- 33 Як засвідчував полонений росіянами під Новими Санжарами козак: „Меж запорожцы чинится немалая распря в том, что многие хотят на сторону московскую, а другие на шведскую, и говорят, как увидят, ежели Москва побьет где шведов, то они пойдут на сторону московскую, а буде шведы побьют, то на шведскую” (Материалы для отечественной истории. – Т.2. – С.337).
- 34 Станіславський В. Вказ. праця. – С.583.
- 35 Глаголева А. Русско-турецкие отношения перед Полтавским сражением // Полтава. К 250-летию Полтавского сражения. Сб. ст. - С.140.
- 36 Письма и бумаги Петра Великого. – Т.9. – Вып.1. - М.-Ленинград, 1950. – №3198.
- 37 Цит. за: Яворницький Д. Історія запорозьких козаків. – Т.3. – С.328.
- 38 Письма и бумаги Петра Великого. – Т.9. – Вып.1. – С.191.
- 39 Лист Й. Кириленка до І. Скоропадського від 2. VI. 1710 р. // Эварницкий Д. Источники для истории запорожских козаков. – Т.1. – Владимир, 1903. – С.1024 – 1025.
- 40 Середа О. Перебування козацького війська у гирлі Дніпра (за османсько-турецьким документом 1711 р.) // Україна в Центрально-Східній Європі / Відп. ред. В. Смолій. – Вип.8. - С.342, 346.
- 41 Мільчев В. Нариси з історії запорозького козацтва XVIII століття (спроба історичної реконструкції на основі писемних джерел). – Запоріжжя, 2009. - С.11.

Тарас Чухлиб

Предистория Олешковской Сечи: политические причины перехода запорожцев под начало Крымского ханства (1709 – 1711 гг.)

В статье раскрываются особенности взаимоотношений Запорожской Сечи с правительствами Украинского гетманства, Московского царства, Шведского королевства и Крымского ханства. Изучаются причины основания запорожскими казаками Олешковской Сечи в 1711 г.

Ключевые слова: Запорожская Сечь, Константин Гордиенко, Иван Мазепа, Петр I, Карл XII, Крымское ханство, казачество.

Taras Chukhlib

Prehistory of Oleshkivska Sich: Political Reasons for Zaporizhia Cossacks' Rejection of Moscow Tzarist Scorn (1709 - 1711)

The article describes the features of the relationship with the governments of Zaporozhye Sech Ukrainian Hetmanat, Moscow, The Swedish kingdom and the Crimean Khanate. We study the causes of foundation Zaporozhye Cossaks Aleshkovsky camp in 1711.

Key words: Zaporozhye, Konstantin Gordienko, Ivan Mazepa, Peter I, Karl XII, the Crimean Khanate, the Cossaks.

